

INVENTÁŘ EXTRAVAGANCE

Eva Petrová, Barbora Hoňková, Kateřina Sučková, Adéla Merhoutová, Natálie Pavelková

Extravagance v oblekání

Extravaganci bychom mohli obecně charakterizovat jako „výstřednost; nikoli běžný, nenormální, výstřední nápad nebo chování“ (Slovník cizích slov, 1996, 98). Podobně Kraus uvádí, že extravagance je „něco velmi zvláštního, výstřednost“ (Kraus, 2005, 229).

V našem inventáři jsme se zaměřily na extravaganci, která se projevuje v oblekání. Na základě výše uvedené obecné definice bychom mohly charakterizovat extravaganci v oblekání jako výběr a nošení takového oděvu, který se odlišuje od aktuální normy, vyčnívá, je něčím výrazný. Lipovetsky (2002) definuje, že pro současnou módu je zásadní různorodost, téměř nekonečná oděvní svoboda, snížení tlaku ke konformnosti. V oblekání dnes můžeme čerpat z bohaté historie, výtvarného umění, architektury, designu či přírody (Ffoulkes, 2012).

Z hlediska psychologie můžeme konstatovat, že výběr oblečení souvisí s naší osobností, přičemž oděv plní v životě člověka více funkcí. Mezi základní funkce patří ochrana před nepříznivými vlivy okolního prostředí, jakou jsou chlad, horko, dešť apod. Dalšími důvody, proč se oblekáme, jsou podle Flügela (1930, in Sampsonová, 2006) např. identifikace s určitou sociální skupinou, projekce vlastní osobnosti, touha dát najev svůj status, bohatství, zvýšit svou atraktivitu či naopak vyjádřit zdrženlivost. Podle Špačka (2008) má oděv velký vliv na naše chování a máme tendenci jeho prostřednictvím uvádět v soulad naše vnitřní a vnější ustrojení.

Módní návrhářka Havlíčková (2015) popisuje na základě své dlouholeté práce s klienty v oblasti módy a tzv. *fashion terapie* osm základních typů osobnosti, které se odráží v osmi stylech oblekání. Každý z těchto stylů je něčím specifický a pojí se s odlišnými osobnostními charakteristikami svého nositele. U čtyř z těchto stylů nacházíme prvky, které jsou v nějaké formě výrazné a vyčnívající. Jedná se o styly *okázaný, avantgardní, nekonvenční a extravagantní*.

Extravagantní prvky napříč zmíněnými styly se projevují například v touze být vidět, odlišovat se od ostatních, být provokativní, volit výrazné barvy či kombinace barev, netradiční stříhy oblečení a u žen často volbou výrazných doplňků, jako jsou výrazné či nekonvenční šperky, ozdoby, kabelky, boty, klobouky. Havlíčková (2015) také detailně popisuje osobnostní charakteristiky a způsoby chování naležející ke každému stylu. Nejedná se o odbornou psychologickou literaturu, ale autorka vychází ze svých dlouholetých zkušeností a metodu *fashion terapie* aktivně prosazuje.

Tvorba položek

Pro účely inventáře extravagance jsme si stanovily následující facety: a) vzhled oblečení, b) jak se respondent oblečen v extravagantním oblečení cítí, c) jak chce respondent v oblečení působit, d) postoj respondenta k extravagantnímu oblekání, e) kdo je pro respondenta inspirací v oblasti módy, f) dostupnost oblečení, g) jak na oblečení respondenta reagují ostatní lidé.

Následně jsme vymyslely 20 položek pokrývajících tyto facety. Jedenáct položek je reverzních. Všechny položky jsou psány formou oznamovacích vět v první osobě. Respondent u každé položky volí, zda ho tvrzení

zcela nevystihuje – spíše nevystihuje – spíše vystihuje – zcela vystihuje.

Stupně jsou bodovány od 1 do 4 bodů. U devíti položek nabývá maximální hodnoty „tvrzení mě zcela vystihuje“. Zbývajících 11 položek (položka 4 a položky 11 až 20) je kódováno reverzně, tedy maximální hodnotě odpovídá „tvrzení mě zcela nevystihuje“.

Položky byly upraveny gramaticky tak, aby odpovídaly předem zvolenému pohlaví a byly respondentovi předkládané v náhodném pořadí.

V inventáři byly užity položky následujícího znění:

- 1) Rád kombinuji oblečení mnoha barev.
- 2) Nosím oblečení netradičních stříhů.
- 3) Nosím množství doplňků (náramky, řetízky, náušnice, klobouky).
- 4) V klasických džínách a tričku se cítím být sám sebou.
- 5) Baví mě nosit originální kousky oblečení.
- 6) Oblečením se snažím vyjádřit svou jedinečnost.
- 7) Vystihuje mě moto: Život je příliš krátký na to, abych nosil nudné oblečení.
- 8) Netradičně oblečení lidé jsou pro mě inspirací.
- 9) Lidé mírají z mého oblečení rozporuplné pocity.
- 10) Lidé bývají překvapeni tím, co mám na sobě.
- 11) Oblečení, které se mi líbí, seženu lehko v běžně dostupných obchodech.
- 12) Obvykle nosím oblečení neutrálních barev.
- 13) Nejraději nosím boty, které se hodí téměř ke všemu.
- 14) Ve výstředních kouscích oblečení se cítím nesvůj.
- 15) Snažím se na sebe neupozorňovat svým vzezřením.
- 16) Když se oblékám, snažím se vypadat normálně.
- 17) Vystihuje mě moto: Uvnitř bys měl být jiný ve všech ohledech, ale navenek by mělo tvé oblečení splývat s davem.
- 18) Výstřelky módních přehlídek mi připadají nevkusné.
- 19) Moje oblečení nevzbuzuje pozornost okolí.
- 20) Lidé moje oblečení obvykle nekomentují.

Výzkumný a standardizační soubor

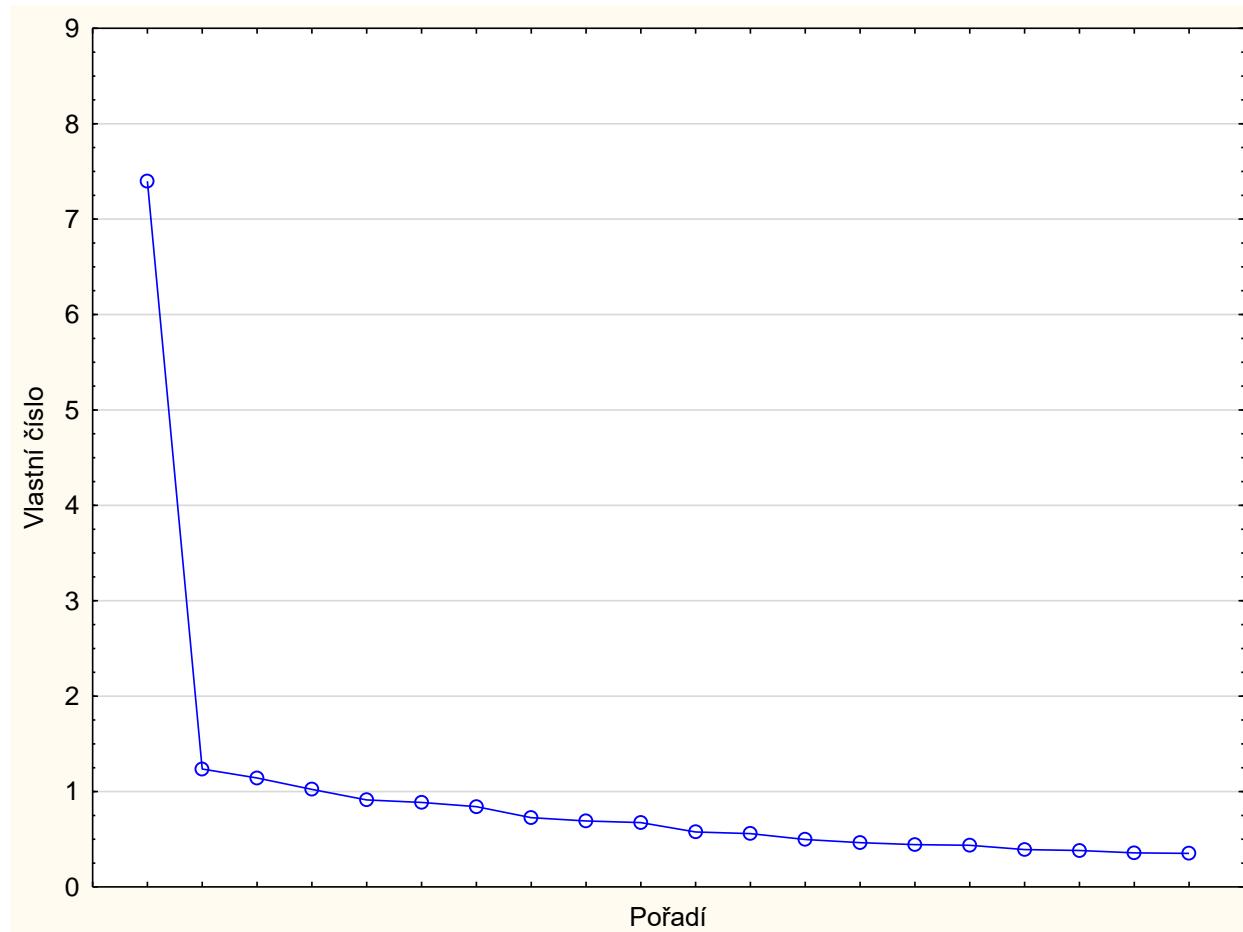
Náš inventář jsme administrovaly rozsáhlému souboru respondentů, abychom mohly ověřit validitu a reliabilitu testu a stanovit testové normy. Sběr dat byl uskutečněn online, pomocí sociálních sítě Facebook. Protože jsme testy sdílely na své Facebookové profily a následně oslovovaly své známé přes zprávy, jedná se o příležitostný výběr souboru.

Celkem jsme nasbíraly 525 respondentů a z tohoto souboru jsme vyřadily 2 respondenty, jejichž tvrzení si vzájemně odporovala. Výsledný soubor tedy činil 523 respondentů, z toho 397 žen (75,9 %) a 126 mužů (24,1 %), ve věkovém rozmezí 13–82 let. Průměrný věk respondentů byl 27,9 let a medián věku je 23 let, nejvíce respondentů bylo ve věku 22 let.

Faktorová struktura inventáře a výběr funkčních položek

Náš původní inventář obsahoval 20 testových položek. Ty jsme podrobily exploratorní faktorové analýze (EFA). Pro výpočet jsme použily matici Pearsonových korelačních koeficientů, odhad byly stanoveny metodou maximální věrohodnosti. Obrázek 1 zobrazuje Sutinový graf, ze kterého je patrná přítomnost jednoho dominantního faktoru.

Obrázek 1: Sutinový graf pro 20 položek

Faktorové náboje a komunality položek shrnuje tabulka číslo 1.

Tabulka 1: Faktorové náboje z EFA na 20 položkách

Pol.	Faktor	Komunalita	Subškála	Zkrácené znění
1	0,45	0,21	1	kombinuje barvy
2	0,73	0,53	1	nosí netradiční stříhy
3	0,41	0,16		nosí množství doplňků
4	-0,54	0,29	1	cítí se dobře v džínách a tričku
5	0,70	0,49	1	nosí originální kousky oblečení
6	0,64	0,40	1	oblečení je vyjádřením jedinečnosti
7	0,73	0,54	1	moto "nebudu nosit nudné oblečení"
8	0,62	0,38	1	má inspiraci v netradičně oblečených lidech
9	0,59	0,35	1	jeho/její oblečení vzbuzuje rozporuplné pocity
10	0,71	0,50	1	jeho/její oblečení vzbuzuje překvapení
11	-0,39	0,15		lehce sežene své oblečení
12	-0,51	0,26	1	nosí neutrální barvy
13	-0,43	0,19	1	nosí boty, které se hodí ke všemu
14	-0,68	0,46	1	necítí se ve výstředním oblečení

15	-0,50	0,25	1	neupozorňuje na sebe
16	-0,66	0,43	1	snaží se vypadat normálně
17	-0,47	0,22	1	nelibí se mu/jí módní přehlídky
18	-0,41	0,17		moto "být jiný uvnitř, ale navenek nevyčnívat"
19	-0,70	0,49	1	jeho/její oblečení nevzbuzuje pozornost
20	-0,57	0,32	1	lidé nekomentují jeho/její oblečení

Pozn.: Položky s nejvyšším nábojem jsou vyznačeny žlutě.

Nalezený faktor jsme označily jako *extravagance v oblékání*. Nejvyšší náboje zde mají položky č. 7 (0,73) „Vystihuje mě moto: Život je příliš krátký na to, abych nosila nudné oblečení.“ a č. 2 (0,73) „Nosím oblečení netradičních stříhů.“ Celkově je možné téměř o všech položkách říct, že mají vysoké faktorové náboje.

Testové škály výpočet hrubého skóru

Jak je uvedeno dříve, z výsledků faktorové analýzy jsme identifikovaly pouze 1 interpretovatelný faktor. Finální podoba našeho inventáře tedy obsahuje pouze 1 škálu, kterou jsme nazvaly *extravagance v oblékání*. Z položek jsme vyřadily tři položky s nejnižším nábojem. Konkrétně se jedná o položku č. 3 (0,41) „Nosím množství doplňků (náramky, řetízky, náušnice, klobouky).“, položku č. 11 (-0,39) „Oblečení, které se mi líbí, seženu lehko v běžně dostupných obchodech.“ a položku č. 18 (-0,41) „Vystihuje mě moto: Uvnitř bys měla být jiná ve všech ohledech, ale navenek by mělo tvé oblečení splývat s davem.“ Toto rozhodnutí jsme učinily i na základě následných výpočtů reliability, kdy se tyto tři položky ukázaly jako problematické. Zbylé položky jsme se rozhodly ponechat, všechny mají poměrně vysoké faktorové náboje. Náš výsledný inventář tedy sestává ze 17 položek uvedených v tabulce 2.

Tabulka 2: Položky inventáře

Položka	Znění položky
1	<i>Rád/a kombinuji oblečení mnoha barev.</i>
2	<i>Nosím oblečení netradičních stříhů.</i>
4*	<i>V klasických džínách a tričku se cítím být sám/sama sebou.</i>
5	<i>Baví mě nosit originální kousky oblečení.</i>
6	<i>Oblečením se snažím vyjádřit svou jedinečnost.</i>
7	<i>Vystihuje mě moto: Život je příliš krátký na to, abych nosil/a nudné oblečení.</i>
8	<i>Netradičné oblečení lidé jsou pro mě inspirací.</i>
9	<i>Lidé mívají z mého oblečení rozporuplné pocity.</i>
10	<i>Lidé bývají překvapeni tím, co mám na sobě.</i>
12*	<i>Obvykle nosím oblečení neutrálních barev.</i>
13*	<i>Nejraději nosím boty, které se hodí témař ke všemu.</i>
14*	<i>Ve výstředních kouscích oblečení se cítím nesvůj/nesvá.</i>
15*	<i>Snažím se na sebe neupozorňovat svým vzezřením.</i>
16*	<i>Když se oblékám, snažím se vypadat normálně.</i>
17*	<i>Výstřelky módních přehlídek mi připadají nevkusné.</i>
19*	<i>Moje oblečení nevzbuzuje pozornost okolí.</i>
20*	<i>Lidé moje oblečení obvykle nekomentují.</i>

Pozn.: Položky označené * jsou skórovány reverzně.

Hrubý skór se se rovná součtu bodů, které respondent získal za odpovědi na jednotlivé položky. Úplný souhlas je ohodnocen 4 body a úplný nesouhlas 1 bodem. Položky 4, 12-17, 19 a 20 jsou ale skórovány naopak, kdy úplný nesouhlas je skórován 4 body a úplný souhlas 1. Celkově je tedy možné získat 17 až 68 bodů

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Pro zjištění reliability škály jsme použily Cronbachův koeficient alfa. Vnitřní konzistence škály dosahuje hodnoty 0,905. Cronbachův koeficient alfa vyšší než 0,9, považujeme za velmi uspokojivý. Parametry jednotlivých položek znázorňuje tabulka 3.

Tabulka 3: Deskriptivní statistiky jednotlivých položek

Položka	Průměr	Směrodatná odchylka	Šíkmost	R všechny položky	R po vyřazení položek 3,11,18
1	2,10	0,88	0,58	0,43	0,44
2	1,92	0,79	0,67	0,69	0,68
4	2,06	0,96	0,60	0,51	0,50
5	0,65	0,95	-0,14	0,67	0,66
6	2,38	0,91	0,11	0,60	0,60
7	2,18	0,95	0,37	0,70	0,70
8	2,47	0,95	0,10	0,58	0,58
9	1,80	0,78	0,89	0,55	0,56
10	1,91	0,81	0,71	0,67	0,67
12	2,17	0,84	0,34	0,50	0,50
13	1,77	0,81	0,90	0,41	0,41
14	2,16	0,97	0,29	0,65	0,63
15	2,39	0,89	0,11	0,47	0,48
16	1,93	0,79	0,63	0,64	0,62
17	3,10	0,83	-0,58	0,45	0,45
19	2,14	0,81	0,32	0,66	0,67
20	2,14	0,81	0,34	0,53	0,54

Pozn.: Sloupec „R všechny položky“ obsahuje korelační koeficient položky a součtu všech zbývajících položek.

Stabilita v čase

Část výzkumného souboru byla požádána, aby vyplnila inventář po čase ještě jednou. Na tuto výzvu zareagovalo 41 respondentů. Z tohoto souboru nebylo třeba vyřadit žádného respondenta. Soubor byl složen z 29 žen a 12 mužů. Časový odstup obou administrací se pohyboval mezi 7 a 18 dně, průměr i medián byl 10 dní. Hodnota test-retest je 0,93, tedy velmi uspokojivá. Přehled deskriptivních statistik inventáře obsahuje tabulka 4.

Tabulka 4: Stabilita v čase, vnitřní konzistence a další deskriptivní statistiky inventáře

	Počet pol.	Průměr	Směr. odchylka	Šíkmost	Stabilita v čase	Vnitřní konz.	Chyba měření
Inventář celkově	17	37,29	9,31	0,55	0,93	0,91	2,87

Důkazy o validitě metody

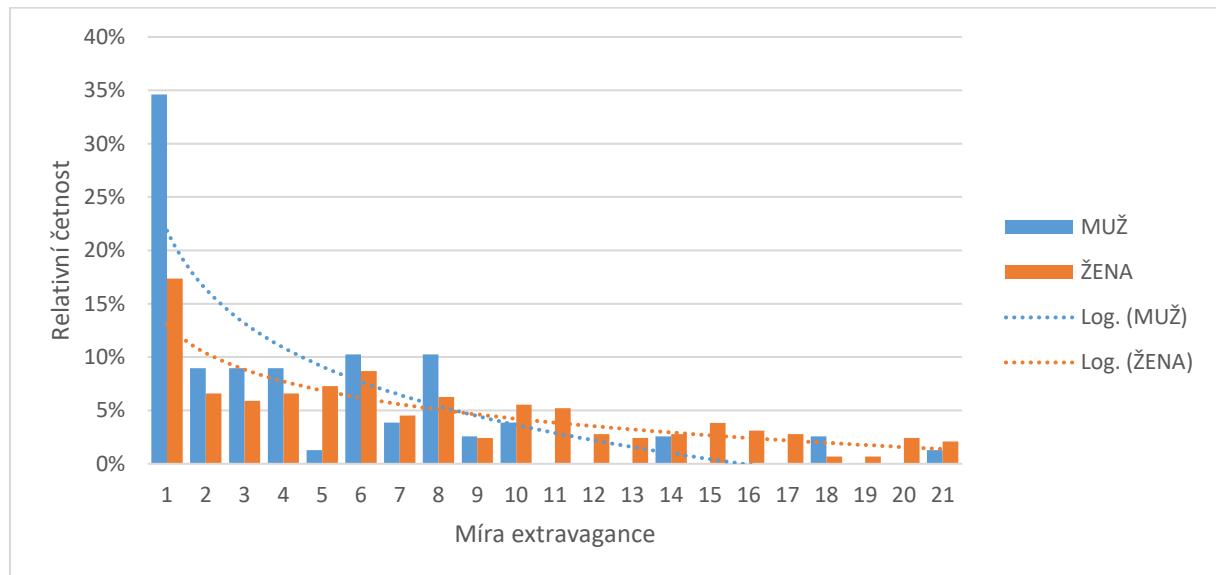
Kriteriální validita metody

Vedle samotného inventáře jsme respondenty požádaly, aby si vzpomněli na situaci, kdy si byli naposledy vyrážili s kamarády na kafe, čaj, víno nebo pivo, a popsali nám od hlavy až k patě, co měli tehdy na sobě. Vycházíme z předpokladu, že jedinci s rysem extravagance v oblékání by se měli také extravagantně oblékat. Odpovědi respondentů tedy můžeme využít k ověření kriteriální validity metody.

Otzáka byla nepovinná, proto se stalo, že ji někteří respondenti vyneschali. Dále byly některé odpovědi vyřazeny pro nedostatečnou věrohodnost. Počet odpovědí respondentů zařazených do následujících

výpočtu se nám takto snížil na číslo 366. Tyto záznamy byly kvalitativně posouzeny 5 hodnotitelkami. Každá hodnotitelka přiřadila každému respondentovi známku na škále od 1 do 5, kdy 1 znamenalo „vůbec ne extravagantní“ a 5 znamenalo „velmi extravagantní“. Následně byly spočítány hrubé skóry celkového hodnocení u každého respondenta. Rozložení hrubých skórů u mužů a žen znázorňuje obrázek 2

Obrázek 2: Histogram hrubých skórů hodnocení míry extravagance u mužů a u žen

Pozn.: Pro větší přehlednost byl graf doplněn o logaritmickou spojnicu trendu u mužů i u žen.

Z tabulky je patrné, že muži byli častěji označováni jako „vůbec ne extravagantní“ než ženy a ženy byly naopak shledány jako „velmi extravagantní“ častěji než muži. Obecně je možné vyčíst, že muži vykazují jen velmi málo míry extravagance. Minimum z nich dosáhlo vyšších hodnot. U žen je zase možné pozorovat větší výrovnost, stále ale převládá sestupný trend, kdy více žen dosáhlo nižších hodnot a směrem k vyššímu hodnocení jejich počet postupně ubýval. Výsledky jsou nicméně do určité míry zkreslené samovýběrem a tím, že část respondentů odmítla odpovědět.

Vztah mezi škálou inventáře a vnějším kritériem jsme prozkoumaly s pomocí Spearmanova korelačního koeficientu, který je vhodný tam, kde pracujeme s vysoce zešikmenými distribucemi. Nalezená hodnota korelačního koeficientu se rovnala hodnotě 0,49. Hrubý skóř celkového hodnocení odpovědi na validizační otázku je tedy docela silně pozitivně korelovaný s naší škálou *extravagance v oblékání*. Hodnota se nám ukázala také jako statisticky významná, p hodnota byla menší nž 0,05. Vnitřní konzistenci hodnocení validizační otázky respondentkami jsme spočítali pomocí Cronbachova koeficientu alfa, jehož hodnota vyšla 0,95, což považujeme za velice uspokojivé. Obecně můžeme říct, že tyto výsledky posilují naši důvěru ve validitu metody.

Faktorová validita

V našem inventáři přemýšíme nad extravagancí v oblékání jako nad rysem, který je možné měřit jednodimenzionálně. Abychom svůj předpoklad ověřily, spočetly jsme s pomocí EFA faktorové náboje a komunalitu. Přehled našich výsledků ukazuje tabulka 6.

Tabulka 5: Faktorové zátěže

Položka	Extravagance v oblékání	Komunality
1	0,47	0,22
2	0,72	0,52
4	-0,53	0,29
5	0,70	0,49
6	0,64	0,41
7	0,73	0,54
8	0,61	0,37
9	0,60	0,35
10	0,71	0,51
12	-0,52	0,27
13	-0,43	0,18
14	-0,67	0,44
15	-0,50	0,25
16	-0,65	0,42
17	-0,47	0,22
19	-0,71	0,50
20	-0,57	0,33
Vysvětlený rozptyl:		37 %

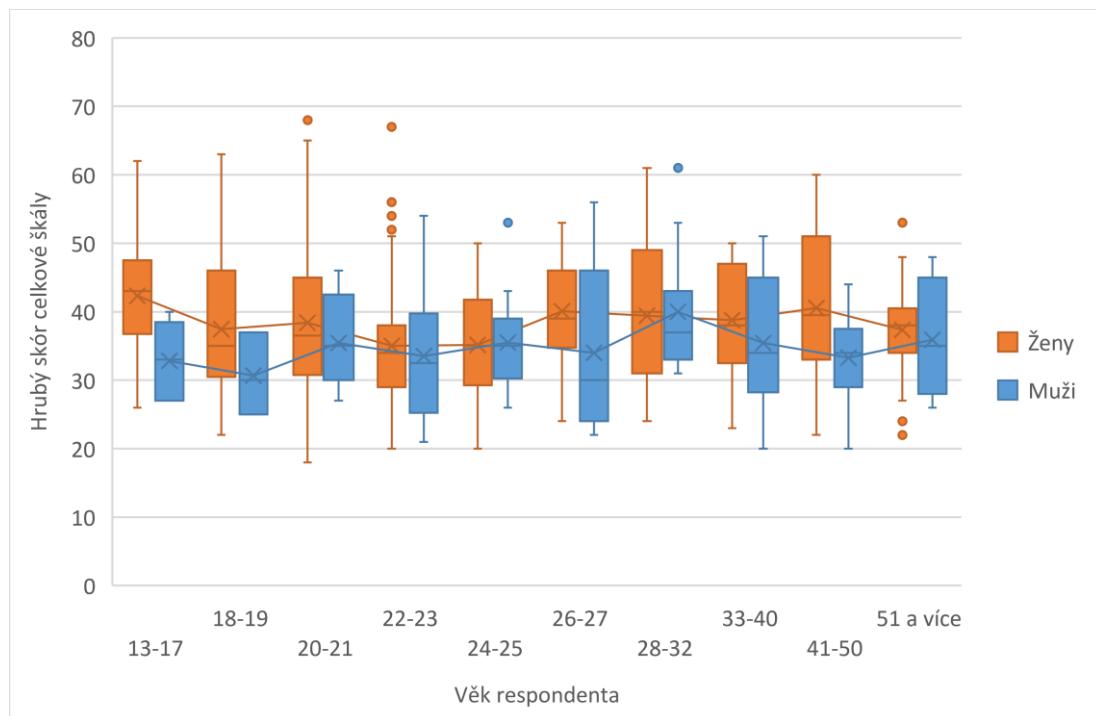
Pozn.: Potenciálně problematické položky jsou vytiskeny šedě.

Výsledky faktorové analýzy poměrně potvrzují náš předpoklad. Určité výhrady můžeme mít k chování položky číslo 13, která vykazuje velmi malou komunalitu (18 %) i faktorový náboj (-0,43). Podobně, i když trochu lépe, jsou na tom položky číslo 1 (faktorový náboj roven 0,47, komunality rovna 0,22), 15 (faktorový náboj roven -0,5, komunality rovna 0,27) a 17 (faktorový náboj roven -0,47, komunality rovna 0,22). Hraničními položkami jsou položky číslo 4 (faktorový náboj roven -0,53, komunality rovna 0,29) a 12 (faktorový náboj roven -0,52, komunality rovna 0,25). Ostatní položky mají komunalitu nad 30 %.

Orientační normy

Z obrázku 2 nám vyplynulo, že v měřeném rysu existují rozdíly mezi muži a ženami. Proto jsme se rozhodly vytvořit normy pro každou tuto skupinu zvlášť. Když jsme zjišťovaly možný vliv věku, ukázalo se, že hrubý skór v závislosti na věku mírně kolísá, viz obrázek 3. Proto by bylo dobré vytvořit normy pro jednotlivé věkové skupiny zvlášť. Náš výzkum ale bohužel pro tyto účely neobsahuje dostatečný počet respondentů. Z toho důvodu jsme test opatřily normami rozdělenými pouze podle pohlaví.

Obrázek 3: Hrubé skóry celkové škály u mužů a žen různého věku

Pro tvorbu norem jsme použily nelineární „plošnou“ transformaci. Hodnoty hrubého skóru jsme převedly na Z-skór, který jsme dále pro lepší orientaci převedly na statiny. Celý tento proces byl proveden zvlášť u skupiny mužů a zvlášť u skupiny žen. Nelineární transformaci jsme zvolily v důsledku zešikmení rozdělení hrubých skórů. Staninové normy shrnuje tabulka 7.

Tabulka 6: Statinové normy

Stanin	Muži	Ženy
	Hrubý skóř	Hrubý skóř
1	17-22	17-23
2	23-25	24-26
3	26-29	27-31
4	30-32	32-35
5	33-36	36-39
6	37-40	40-46
7	41-47	47-50
8	48-53	51-56
9	54-68	57-68

Pozn.: Pro převod hrubého skóru na stanin najděte buňku ve sloupci hrubých skórů daného pohlaví. V prvním sloupecku příslušného řádku pak najdete odpovídající stanin.

Zhodnocení metody

Tento jednofaktorový inventář se ukázal jako vhodný pro zjištění extravagance v oblečení. Protože Cronbachův koeficient alfa výšel 0,905269 je prokázána dostatečná reliabilita tohoto dotazníku. Validitu jsme dokazovaly pomocí kriteriální a faktorové validity. Při kriteriální validitě jsme pomocí

Spearanova korelačního koeficientu prozkoumaly vztah mezi škálou inventáře a vnějším kritériem. Koeficient nám vyšel 0,49, tudíž můžeme říct, že jde o pozitivně korelovaný vztah. Faktorová analýza nám ukázala některé problémovější položky, které měly jak nízkou komunalitu, tak i faktorový náboj. Mezi slabší stránky bychom mohli zařadit vyřazené položky, které lehce snižovaly reliabilitu testu.

Použitá literatura

- Foulkes, F. (2012). *Abeceda módy: Rychlokurs v porozumění módním stylům*. Praha: Slovart.
- Havlíčková, T. (2015). *Móda a duše, aneb, Klíč k sobě*. Praha: E.T.GEM.
- Kraus, J. (2005). *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia.
- Lipovetsky, G. (2002). *Říše pomíjivosti: móda a její úděl v moderních společnostech*. Praha: Prostor.
- Slovník cizích slov*. (1996) (2. dopl. vyd). Praha: Encyklopedický dům.
- Špaček, L. (2008). *Nová velká kniha etikety*. Praha: Mladá fronta.
- Sampson, E. (2003). *Jak si vytvořit působivý image: krok za krokem k úspěšné kariéře* (3. vyd). Praha: Management Press.